

ПОЛІТОЛОГІЯ

УДК 352.07

В. П. Березинський

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ФУНКЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В ХОДІ ПОЛІТИЧНОЇ САМООРГАНІЗАЦІЇ

Розкрито функції територіальних громад, які сприяють політичній самоорганізації населення. Виокремлено функції територіальних громад: внутрішні та зовнішні об'єктні (політична, економічна, соціальна, культурна, екологічна), такі, що притаманні виключно або переважно суб'єктам місцевого самоврядування (територіальним громадам, їхнім представницьким органам).

Ключові слова: місцеве самоврядування, територіальна громада, функції територіальної громади, взаємовідносини територіальної громади з органами місцевого самоврядування, взаємовідносини територіальної громади з органами самоорганізації населення.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Місцеве самоврядування є важливим засобом включення населення в сучасні демократичні процеси. Воно виховує почуття відповідальності і громадянськості та покликане відігравати для демократії таку саму роль, що й початкові школи для науки; громадські інститути відкривають народові шлях до свободи й навчають його послуговуватися тією свободою, втішатися її мирним характером. Без громадських інститутів нація може сформувати вільний простір, однак справжнього духу свободи вона так і не набере. Скороминущі пристрасті, хвилинні інтереси, випадкові обставини можуть тільки створити видимість незалежності, але деспотизм, загнаний усередину громадського організму, рано чи пізно знову з'явиться на поверхні.

Поглиблений розвиток демократичних процесів передбачає чітке закріплення політико-правового статусу територіальних громад як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. Це прямо пов'язане зі становленням і розвитком функцій територіальної громади та її повноважень, які закріплюються в законодавстві й у соціальній практиці. Це надзвичайно важливо під час дослідження процесів політичної самоорганізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціональний аспект територіальних громад активно досліджувався такими вітчизняними авторами, як М. О. Баймуратов, В. І. Борденюк, І. П. Бутко, М. П. Воронов, Р. К. Давидов, Н. К. Ісаєва, В. М. Кампо, О. О. Карлов, А. А. Коваленко, М. І. Корнієнко, П. М. Любченко, М. П. Орзіх, В. Ф. Погорілко, М. О. Пухтинський, Н. І. Руда, О. Ф. Фрицький та ін.

Останнім часом функції територіальних громад потрапили в поле зору західних політологів. Зокрема, можна виділити праці А. Веттер (Vetter 2007) [10], яка досліджувала демократичний потенціал місцевої політики в західноєвропейських країнах; Д. Карамані (Caramani 2008) [5], який здійснив порівняльне дослідження функцій територіальних співтовариств; С. Сассена (Sassen 2008) [8], який прослідкував еволюцію функцій територіальних громад від Середньовіччя до сьогодення; П. Сомервілля (Somerville 2011) [9], який розкрив теоретичний і практичний аспект політичних функцій територіального самоврядування; Б. Д'юїнана (Duignan 2012) [6], який розглядав функції локальних структур політичних систем.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є розкриття функцій територіальних громад, які сприяють політичній самоорганізації населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функції територіальних громад являють собою основні напрямки діяльності цих соціальних спільнот щодо реалізації права громадян на участь у місцевому самоврядуванні,

які виражають волю й інтереси місцевих жителів і забезпечують здійснення ними взаємовідносин з державою, її органами, органами місцевого самоврядування (Batanov 1998, p. 19), [4, с. 19]. Функції територіальних громад зумовлені природою локальної демократії, її принципами, цілями і завданнями, реалізувати які прагне місцеве самоврядування.

Центральним питанням у дослідженні функцій територіальних громад є питання про їх класифікацію (поділ, групування, систематизацію). Однак успішне рішення цього питання можливе лише за умови виявлення будь-яких об'єктивних критеріїв, що слугуватимуть відправним пунктом класифікації. Такими критеріями є визнання об'єктивного характеру комплексу завдань, що постають перед місцевим самоврядуванням. Класифікація функцій територіальних громад пов'язана з предметною характеристикою їхньої діяльності, тобто з тим, на які групи суспільних відносин вона впливає.

Досліджуючи функції територіальних колективів, І.В. Видрін відносить до них такі:

- 1) інтегративну, яка полягає у зміцненні міжособистісних зв'язків, об'єднанні зусиль людей в інтересах усіх і кожного;
- 2) соціального контролю за діяльністю і поведінкою членів колективу, яка не повинна цілком регламентувати поведінку конкретної особи;
- 3) виробничу, яка слугує цілям задоволення повсякденних потреб і потреб членів територіального колективу;
- 4) виховну, пов'язану з формуванням політичної свідомості й активності членів колективу;
- 5) політичну, покликану, з одного боку, представляти різні інтереси населення за місцем проживання, а з іншого – забезпечувати реалізацію громадянами конституційного права брати участь в управлінні державними і громадськими справами (Vydrin 1992, p. 89–90) [5, с. 89–90].

У цілому діапазон функцій, які здійснюються територіальними громадами, дуже широкий. Систему функцій територіальних громад, як і інших суб'єктів місцевого самоврядування, складають функції, аналогічні функціям держави, зокрема її об'єктивним функціям (політичним, економічним, соціальним, культурним, екологічним – з числа внутрішніх і зовнішніх функцій), і такі, що притаманні виключно або переважно суб'єктам місцевого самоврядування (територіальним громадам, їхнім представницьким органам) (Pogorilko 1996, p. 85) [7, с. 85].

Політична функція виступає одним з основних напрямків діяльності громад як інституції не лише громадянського суспільства, але й правової держави, зміст якого становить здійснення на місцевому рівні

особливої форми публічної влади. Вона покликана забезпечувати реалізацію громадянами конституційного права брати участь в управлінні державними та громадськими справами. Ця функція полягає у формуванні (обранні) громадянами органів місцевого самоврядування. Останні не є агентами держави і не пов'язані політичними завданнями. Тому до відання самоврядування територіальних громад віднесені лише ті функції, які держава може виділити без втрати для власної політичної єдності. Самоврядування не є формою здійснення політики, воно вважається прерогативою не громадян, а місцевих жителів. З іншого боку, політичні функції територіальних громад прагнуть представляти різноманітні інтереси населення за місцем проживання. Наділення місцевого самоврядування конституційними повноваженнями забезпечує механізм широкої участі територіальних громад у прийнятті рішень. Так, окрім голосування, система місцевого самоврядування забезпечує й інші реальні можливості для участі громадян-членів територіальних громад у вирішенні не тільки регіональних, а й загальнодержавних справ, зокрема вплив на уряд через «групи тиску» чи шляхом безпосереднього контакту з обраним депутатом. Конституційні норми повинні відображувати зростаючу роль територіальних громад у прийнятті управлінських, юридично значущих рішень через систему місцевого самоврядування і шляхом посилення їх певної причетності до нормотворчого процесу.

Економічна функція характеризує діяльність територіальних громад щодо формування достатньої для задоволення потреб громад та їх членів матеріально-фінансової бази і здійснення заходів з ефективного її використання. Ця функція спрямована на утворення локального сектора економіки. Вона полягає у розгляді і вирішенні економічних питань місцевого значення, у тому числі діяльності щодо утворення, реорганізації та ліквідації комунальних підприємств, а також здійсненні контролю за їх діяльністю; у виконанні програм економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць тощо.

Соціальна функція – це напрям діяльності територіальних громад, пов'язаний із задоволенням потреб життєзабезпечення її членів, створенням умов вільної реалізації членами громади їх вікових, фахових, культурних, національно-етнічних, релігійних та інших інтересів, розвитком системи соціальної взаємодії та розбудовою громадянської інфраструктури громади.

Культурна функція спрямована на вирішення соціально-культурних питань місцевого значення. До відання місцевого самоврядування віднесено управління установами освіти, охорони здоров'я, культури, які належать територіальному колективу.

Екологічна функція охоплює напрямок діяльності, пов'язаний з підтриманням безпечного для життя і здоров'я громадян навколишнього середовища, доцільним, ефективним і дбайливим використанням належних громаді природних ресурсів. Її суть полягає у створенні місцевих програм і в участі у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля. Широко повноваження в галузі охорони довкілля надані громадянам-членам територіальних громад. Останні, згідно зі ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього середовища», мають право брати участь в обговоренні матеріалів щодо розміщення, будівництва і реконструкції екологічно небезпечних об'єктів і вносити пропозиції у державні та господарські

органи з цих питань, а також у проведенні громадської екологічної експертизи, вносити пропозиції щодо організації територій і об'єктів природно-заповідного фонду, виконувати функції громадських інспекторів охорони навколишнього природного середовища тощо (Закон України 1991).

Вищезазначені функції територіальних громад певною мірою аналогічні внутрішнім функціям держави, мають об'єктний характер, зумовлені цілями й завданнями муніципальної демократії та спрямовані на вирішення питань місцевого значення. Вони мають переважно внутрішній характер, їх реалізація, насамперед, відповідає інтересам певної територіальної громади. Але локалізація функцій та інтересів має досить умовний характер, тому що територіальні громади не можуть існувати ізольовано одна від одної. Вони постійно контактують між собою, пов'язані певними господарськими, соціально-культурними зв'язками, мають спільні інтереси в інших галузях місцевого життя. Це зумовлює виокремлення в системі об'єктних функцій зовнішніх функцій територіальних громад, що мають регіональне значення і виступають у вигляді «територіальна громада – територіальна громада»; мають національний («територіальна громада – держава») і міжнародний («територіальна громада – аналогічні інституції іноземних держав») характер.

Відповідно до цього зовнішні функції територіальних громад можна класифікувати за певними критеріями, зокрема: 1) за об'єктами зовнішньої діяльності територіальних громад, тобто за певними галузями і сферами життя (наприклад, зовнішньополітична, зовнішньоєкономічна, зовнішньосоціальна, зовнішньокультурна, зовнішньоекологічна); 2) за рівнями управління (наприклад, стосунки між територіальними громадами; зв'язки між громадами й державою та її органами; міжнародні зв'язки територіальних громад) (Batanov 1998, p. 22) [4, с. 22].

Зовнішній характер цих функцій зумовлений діяльністю місцевих жителів поза адміністративно-територіальними межами існування окремої територіальної громади, вирішенням певних питань та реалізацією місцевих інтересів, що мають спільне значення для декількох територіальних громад.

Так, зовнішньополітична функція територіальних громад має свій вияв у формуванні асоційованого рівня самоврядування – районних і обласних рад, що представляють спільні інтереси територіальних громад, у формуванні органів державної влади, в участі у всеукраїнських референдумах тощо.

Зовнішньоєкономічна функція територіальних громад виявляється в укладенні в установленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг, в організації спільних підприємств, утворенні вільних економічних зон. Подібна діяльність є одним із перспективних напрямів регіонального розвитку в сучасний період. До числа факторів, що враховуються при формуванні вільних економічних зон, слід віднести волю місцевих жителів (наприклад, проведення місцевого референдуму).

Зовнішні соціально-культурні функції територіальних громад мають свій вияв в організації та проведенні різноманітних фестивалів, конференцій, семінарів за участю представників різних територій, відкритті спільних центрів і установ, що спеціалізуються на вирішенні культурних питань. Серед багатьох форм

міжнародного культурного співробітництва, що використовуються місцевими радами, найбільший інтерес становлять обміни творчими колективами, виставами, виставками, інформаційними рубриками газет і статтями часописів і т. ін., що дозволяє зарубіжній спільноті та мешканцям міст і селищ-партнерів більш глибоко пізнати розмаїття культурного життя України. Найбільш ефективними виступають форми безпосереднього співробітництва (професійні та молодіжні обміни, масовий і спеціалізований туризм, співробітництво навчальних і професійних закладів тощо), які дозволяють реалізувати міжнародні гуманітарні зв'язки, що входять до системи глобальних крос-культурних комунікацій. Завдяки цьому Україна безпосередньо має позадержавну систему міжнародного культурного співробітництва, що спрямована на вирішення важливих завдань зовнішньої політики Української держави і суттєво доповнює систему міждержавних культурних відносин.

Соціально-культурні та господарські зв'язки територіальних громад на міжнародній арені активізуються завдяки практиці співробітництва міжнародних неурядових організацій місцевих влад, міжнародних міжкурядових організацій, а також безпосереднім контактам органів місцевого самоврядування різних країн світу (Ваймуратов 1995) [1].

Виділення зовнішньоекологічної функції серед зовнішніх функцій територіальних громад зумовлено тим, що екологічні проблеми сучасності вже вийшли за межі конкретної територіальної одиниці, набувши не тільки регіонального і державного, а й транснаціонального характеру (наприклад, катастрофа на ЧАЕС). Але ці проблеми мають вирішуватися як на міжкурядовому рівні, так і в межах місцевого самоврядування (наприклад, створення спільних природоохоронних проектів за участю суб'єктів державного управління та місцевого самоврядування).

Отже, комплекс зовнішніх функцій територіальних громад має свій вияв поза «кордонами» певної територіальної громади. Такі функції характеризують включність локальних колективів в оточуюче співтовариство, вказують на їх особливе місце у системі місцевого самоврядування і розкривають роль цих спільнот у здійсненні регіональної та загальнодержавної політики.

Проте поділ функцій територіальних громад на внутрішні й зовнішні не позбавляє їх взаємного зв'язку. Усі вони являють собою ту чи іншу систему функцій, у межах якої кожній із них, відповідно до її змісту і значення, відведене своє місце. Внутрішні й зовнішні функції територіальних громад перебувають у постійній взаємодії в межах єдиної функціональної діяльності, взаємодії, зумовленої природою муніципальної демократії. Зовнішні функції територіальних громад похідні від внутрішніх потреб і завдань, вирішити які прагне місцеве самоврядування. Зовнішні функції виступають як певне продовження внутрішніх функцій територіальних громад. Щільний взаємозв'язок внутрішніх і зовнішніх функцій зумовлений їх спільною спрямованістю на вирішення питань місцевого значення та подальший розвиток локальної демократії в Україні (Batanov 1998, p. 23) [4, с. 23].

Важливе значення в контексті процесів політичної самоорганізації набуває класифікація функцій територіальних громад відповідно до статусу адміністративно-територіальних одиниць, в межах яких здійснюють місцеве самоврядування певні

локальні колективи. У зв'язку з цим виділяють функції територіальних громад сіл, селищ, міст (районного підпорядкування) і районів у містах (де вони створюються), а також функції територіальних громад міст обласного підпорядкування, міст Києва та Севастополя (Ваймуратов 2009) [1].

Тут варто зазначити, що комплекс функцій, які виконують «різнорівневі» територіальні громади, за своєю природою не розрізняється між собою, оскільки спрямовані на вирішення однакових питань – питань місцевого значення. Тобто за своєю сутністю, за об'єктами управлінського впливу вони тотожні. Проте чітке розмежування функцій територіальних громад, згідно з поділом території України на адміністративно-територіальні одиниці, відповідно до якого будується система державних органів і система місцевого самоврядування, стане на перешкоді втручання місцевих органів державної виконавчої влади та органів територіальних громад, що функціонують на вищих «поверхах» адміністративно-територіального устрою, у справи територіальної громади, яка функціонує на нижчому рівні адміністративно-територіального поділу, сприятиме цивілізованому співробітництву територіальних громад з іншими суб'єктами місцевої влади відповідно до принципів місцевого самоврядування.

Важливого значення для класифікації функцій територіальних громад набуває характер їх взаємовідносин з іншими інститутами місцевого самоврядування. Найбільш значущими тут є відносини з органами місцевого самоврядування і місцевими органами виконавчої влади. Зміст зв'язків «територіальна громада – місцева рада» і «територіальна громада – місцева державна адміністрація» становлять відносини, пов'язані:

а) з формуванням громадами місцевих представницьких установ;

б) із здійсненням населенням за місцем проживання управління державними та громадськими справами в повсякденній діяльності місцевих рад і місцевих державних адміністрацій. Особливість даних відносин полягає в тому, що територіальні колективи виступають управляючими суб'єктами не безпосередньо, а опосередковано – через інститути державної влади і управління, а також місцевого самоврядування;

в) із здійсненням територіальними громадами функцій контролю за місцевими органами управління і місцевого самоврядування. У цій групі переважають форми безпосередніх зв'язків жителів з органами місцевого самоврядування. У межах цієї групи реалізуються відносини, пов'язані з проведенням звітів депутатів місцевих рад, дострокового припинення повноважень місцевих рад тощо. Здійснення контролю територіальною громадою за місцевими органами управління, що є агентами центральної влади, здійснюється опосередковано через місцеві ради (Ваймуратов 2009, р. 268) [3, с. 268].

У системі цих зв'язків формуються і реалізуються контрольна та фінансово-бюджетна функції територіальних громад.

Контрольна функція виявляється, наприклад, у здійсненні загального контролю за діяльністю представницьких органів місцевого самоврядування, сформованих самою територіальною громадою. Ефективне функціонування системи місцевого самоврядування багато в чому залежить від наявності у

володінні та вільному розпорядженні територіальними громадами фінансових та інших ресурсів, необхідних для виконання покладених на неї завдань.

Складовою частиною матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування є прибутки місцевих бюджетів та інші кошти, якими можуть розпоряджатися органи, обрані територіальними громадами. Самостійність місцевих бюджетів забезпечується наявністю власних прибуткових джерел і правом визначення напрямів їх використання. Іншим органам і організаціям заборонено втручатися у складання, затвердження та виконання місцевого бюджету. Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, утворювати для цього відповідні органи і служби. Також територіальні громади встановлюють місцеві податки і збори відповідно до законодавства.

Матеріально-технічна функція територіальних громад полягає в управлінні об'єктами комунальної власності, у піклуванні про підтримку систем, що забезпечують життєдіяльність населених пунктів (водопостачання, пожежна безпека, каналізація, транспортне сполучення). Територіальні громади мають право володіти, користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і у своїх інтересах майном, що належить їм. Вони можуть передавати об'єкти комунальної власності в тимчасове або постійне користування, здавати в оренду, продавати згідно із законами про приватизацію, а також перерозподіляти на конкурсній основі між власними підприємствами, організаціями та установами.

У цілому ці функції слугуватимуть формуванню матеріальної і фінансової основ місцевого самоврядування.

Велике значення має функція соціального контролю та захисту інтересів і прав місцевого самоврядування. Вона полягає в реалізації різних інтересів, захисті прав жителів-членів територіальних громад і вживанні заходів щодо зміцнення громадського порядку.

Взаємовідносини територіальної громади з органами самоорганізації населення також різноманітні. Останні розглядаються як самостійний інститут системи місцевого самоврядування і повинні забезпечувати: перехід від організації роботи за місцем проживання до розвитку колективної діяльності самих жителів; постійну участь жителів у соціальному контролі за діяльністю державного апарату; вплив на формування думки територіальних громад та ін. (Vydrin 1992, pp. 89–90) [5, с. 89–90].

Отже, формується інформаційна функція територіальних громад, що має двосторонній напрям: вона виявляється не тільки у відносинах «територіальна громада – органи самоорганізації населення», а й у відносинах «територіальна громада – конкретний мешканець відповідної території». Тут вона реалізується в інформуванні членів громади про роботу органів місцевого самоврядування, про стан муніципального господарства, реалізацію принципу гласності в муніципальній діяльності, що є важливою умовою забезпечення активної участі населення у вирішенні питань місцевого значення, а також контролю за роботою органів місцевого самоврядування. Дана функція може реалізовуватися через розвиток інститутів муніципальної статистики, інформаційної служби й муніципального маркетингу (Vajmuratov 2009, p. 34) [3, с. 34].

Висновки. Територіальна громада виконує важливі суспільні функції, забезпечує реалізацію основних соціально-економічних прав громадян, є інструментом залучення їх до управління суспільством та його економікою.

Територіальна громада виступає як специфічний первинний колективний суб'єкт місцевого самоврядування, що складається з громадян держави, іноземних громадян й осіб без громадянства, об'єднаних фактом постійного проживання на території населеного пункту (села, селища або міста) та спільністю місцевих інтересів, який наділений гарантованим державою правом самостійно на підставі власної матеріально-фінансової основи вирішувати питання місцевого значення в різноманітних формах реалізації компетенції.

Характеристика основних напрямів і видів муніципальної діяльності жителів відповідних територій дозволяє дійти висновку, що комплекс функцій їхніх локальних колективів і спільнот утворює певну систему, елементи якої (окремі функції) спрямовані на вирішення окремих завдань місцевого значення, а в цілому вона (система функцій) має на меті здійснення територіальними громадами права на місцеве самоврядування.

Критеріями виділення окремих функцій територіальних громад, їх класифікації і систематизації є об'єктивний характер комплексу завдань, вирішити які прагне місцеве самоврядування і предметна характеристика діяльності територіальних громад як первинних суб'єктів місцевого самоврядування. Наскільки багатогранні й різнопланові завдання, що постають перед місцевим самоврядуванням, настільки різноманітні за змістом і напрямом діяльності територіальних громад, тобто їх функції. Діапазон функцій, здійснюваних територіальними громадами, дуже широкий. Систему цих функцій складають функції як аналогічні функціям держави, так і ті, що властиві виключно або переважно суб'єктам місцевого самоврядування.

Охарактеризовані функції взаємопов'язані та взаємодоповнюються. Визначення та чіткий розподіл функцій територіальних громад як основних суб'єктів місцевого самоврядування сприятиме зміцненню правового статусу цих інститутів, вдосконаленню механізмів їх функціонування і реалізації, а також створенню системи гарантій прав і свобод громадян-членів територіальних громад, їхніх самодіяльних об'єднань і формувань у процесі їх самоврядування, взаємної відповідальності держави та самоврядування громадян.

Бібліографічні посилання

1. Баймуратов М. А. Международные программы сотрудничества органов местного самоуправления / М. А. Баймуратов // Юридический вестник. – 1995. – № 4. – С. 79–84.
2. Баймуратов М. А. Деякі теоретичні аспекти становлення функцій територіальних громад в Україні / М. А. Баймуратов // Вісник Одеського ін-ту внутр. справ. – 1999. – № 1. – С. 31–36.
3. Баймуратов М. А. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні / М. А. Баймуратов // Муніципальне право України: підручник. – Вид. 2-ге, доп. – К. : Правова Єдність, 2009. – С. 274–318.
4. Батанов О. В. Основні напрями і види діяльності територіальних громад: проблеми класифікації / О. В. Батанов // Вісник Одеського ін-ту внутр. справ. – 1998. – № 1. – С. 19–25.
5. Выдрин И. В. Территориальный коллектив как субъект местного самоуправления (государственно-правовой аспект) / И. В. Выдрин // Известия высших учебных заведений. Серия. Правоведение. – 1992. – № 4. – С. 84–91.

6. Про охорону навколишнього середовища: Закон України / Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – С. 546.

7. Погорілко В. Ф. Нова Конституція України. Текст основного закону / В. Ф. Погорілко – К. : Наукова думка, 1996. – 133 с.

8. Caramani D. *Comparative Politics* / D. Caramani. – N.Y. : Oxford University Press, 2008. – 786 p.

9. Duignan B. *Political Systems, Structures, and Functions* / B. Duignan. – N.Y. : Rosen Publishing Group, 2012. – 160 p.

10. Sassen S. *Territory, Authority, Rights: From Medieval to Global Assemblages* / S. Sassen. – New Jersey : Princeton University Press, 2008. – 512 p.

11. Somerville P. *Understanding Community: Theory, Policy and Practice* / P. Somerville. – Bristol : Policy Press, 2011. – 289 p.

12. Vetter A. *Local Politics a Resource for Democracy in Western Europe: Local Autonomy, Local Integrative Capacity, and Citizens' Attitudes Toward Politics*. – N.Y. : Lexington Books, 2007. – 223 p.

Безинский В. П. Функции территориальной общины в ходе политической самоорганизации

Раскрыты функции территориальных общин, способствующие политической самоорганизации населения. Выделены функции территориальных общин: внутренние и внешние объектные (политическая, экономическая, социальная, культурная, экологическая), свойственные исключительно или преимущественно субъектам местного самоуправления (территориальным общинам, их представительским органам).

Ключевые слова: местное самоуправление, территориальная община, функции территориальной общины, взаимоотношения территориальной общины с органами местного самоуправления, взаимоотношения территориальной общины с органами самоорганизации населения.

Berezinsky V. P. The functions of the territorial community in the course of political self-organization

Defines the functions of territorial communities that contribute to political self-organization. Characterized the function of territorial communities: internal and external object (political, economic, social, cultural, environmental), peculiar to or primarily of actors of local government (territorial communities, their representative bodies). Local government is an important tool for incorporating population in modern democratic processes. It fosters a sense of responsibility and citizenship and democracy meant to play for the same role as the primary schools for science, public institutions offer people a way to freedom and teach them to use this freedom, to enjoy its peaceful character. Without public institutions nation can create free space, however, the true spirit of freedom is never destroyed. Transient passions, minute interests, random circumstances can only give the appearance of independence, but despotism, driven inside the social organism, sooner or later reappear on the surface.

In-depth development of the democratic process provides a clear consolidation of the political and legal status of communities as the primary entity of local government. This is directly related to the formation and development functions of the local community and its powers are enshrined in law and in

social practice. This is especially important in the study of the political processes of self-organization.

The purpose of this study is to outline the functions of local communities that contribute to political self-organization.

Territorial community has important social functions, to realize the basic social and economic rights, is a tool to attract them to the management of society and its economy. Territorial community acts as a specific primary collective entity of local government, consisting of the country's citizens, foreign citizens and stateless persons united by the fact of residence in the locality (village, town or city) and local community interests, which has the guaranteed right to self-government on the basis of own material and financial basis to address issues of local importance in various forms of competence.

Keywords: local government, territorial communities, the functions of the territorial community, the relationship of the territorial community with local authorities, the relationship with the organs of the territorial community self-organization.

References

Bajmurov, MA 1995, 'Mezhdunarodnye programmy sotrudnichestva organov mestnogo samoupravlenija' ['International cooperation programs of local governments'], *Juridicheskij vestnik*, № 4, pp. 79–84.

Bajmurov, MO 1999, 'Dejaki teoretychni aspekty stanovlennja funkcij terytorialnyh gromad v Ukraini' ['Some theoretical aspects of becoming a function of local communities in Ukraine'], *Visn. Odeskogo in-tu vnutrishnih sprav*, № 1, pp. 31–36.

Bajmurov, MO 2009, 'Terytorialna gromada – osnova miscevoogo samovrjaduvannja v Ukraini' ['Territorial community – the basis of local self-government in Ukraine'], *Municipalne pravo Ukrainy: Pidruchnyk, M. O. Bajmurov (red.); vyd. 2-ge, dop., Pravova jednist publ*, pp. 247–318, Kyiv.

Batanov, OV, 1998, 'Osnovni naprjamy i vydy dijalnosti terytorialnyh gromad: problemy klasyfikacii' ['Main trends and activities of local communities: problems of classification'], *Visn. Odeskogo in-tu vnutrishnih sprav*, № 1, pp. 19–25.

Caramani, D 2008, 'Comparative Politics', Oxford University Press, New York.

Duignan, B 2012, 'Political Systems, Structures, and Functions', Rosen Publishing Group, New York.

Pogorilko, VF 1996, 'Nova Konstytucija Ukrainy. Tekst Osnovnogo zakonu. Ogljad i komentari' ['New Ukrainian Constitution. The text of the Basic Law'], Nauk. dumka, Kyiv.

Sassen, S 2008, 'Territory, Authority, Rights: From Medieval to Global Assemblages', Princeton University Press, New Jersey.

Somerville, P 2011, 'Understanding Community: Theory, Policy and Practice', Policy Press, Bristol.

Vetter, A 2007, 'Local Politics a Resource for Democracy in Western Europe: Local Autonomy, Local Integrative Capacity, and Citizens' Attitudes Toward Politics', Lexington Books, New York.

Vydrin, I 1992, 'Terytorialnyj kollektiv kak subekt mestnogo samoupravlenija (gosudarstvenno-pravovye aspekty)' ['Regional team as the subject of local government (state-legal aspect)'], *Izvestija vysshih uczebnyh zavedenij. Ser. Pravovedenie*, № 4, pp. 84–91.

Zakon Ukrainy, 1991, 'Pro ohoronu navkolyshnogo seredovyshha' ['The Law of Ukraine «On Environmental Protection»'], *Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy*, № 41, p. 546.

Надійшла до редколегії 01.03.2013 р.